

J A A R B O E K

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

Commissie van Redactie:

Dr. H. ENNO VAN GELDER (Voorburg)

Dr. A. GORTER (Bilthoven)

Dr. J. W. A. VAN HENGEL (Utrecht)

Dr. A. N. ZADOKS-JOSEPHUS JITTA (Amsterdam)

XL 1953, tweede gedeelte

AMSTERDAM

UITGAVE VAN HET GENOOTSCHAP

1953

BOEKBESPREKINGEN

A. Alföldi, *Studien über Caesars Monarchie*, (Bulletin de la Société royale des lettres de Lund 1952—1953, 1), Lund 1953 —. Op een denarius in het Kon. Penningkabinet, die een unicum blijkt te zijn, bouwt prof. Alföldi een boeiende en belangwekkende theorie op over Caesar's monarchie. Het gaat om een denarius van M. Mettius uit het jaar 44, waarop achter de — trouwens zeer expressieve — kop van Caesar op de voorzijde in plaats van een augurstaaf een diadeem is afgebeeld. Dit zou het diadeem zijn, op 14 Februari van dat jaar aan Caesar aangeboden en door hem geweigerd. Het werd aan Jupiter gewijd en in de tempel opgehangen; zelfs de spijker is te onderscheiden.

Rijk aan numismatische en historische wetenswaardigheden en met grote overtuigingskracht geschreven, is deze studie van onschatbare waarde voor het begrip van Caesar's laatste levensdagen.

A. N. Z.—J. J.

Nederlandse muntgeschiedenis — In het afgelopen jaar zijn enkele belangrijke bijdragen voor de geschiedenis van ons Middeleeuwse geld- en muntwezen verschenen.

Prof. Van Werveke te Gent schetste in aansluiting bij zijn vroegere studien over de 14e eeuw het Vlaamse muntwezen omstreeks 1300, en wel speciaal het politieke aspect daarvan in de grote strijd tussen Vlaanderen en de Franse koning. Belangrijk zijn vooral de koerstabellen van de Vlaamse munt, die schr. voor de periode 1278—1319 heeft kunnen opstellen. Hieruit blijkt dat meestal de ontwikkeling van de Vlaamse en Franse munt parallel gaat — door algemene oorzaken —, maar sedert het begin van de oorlog in 1295 uiteenloopt. Een sterke stijging van de Vlaamse munt zet in de benarde jaren 1297—1300 in, als

de helft van het land door de Fransen bezet is; met de volledige verovering in 1300 wordt de koers abrupt tot het Franse niveau teruggebracht; daarna zet een nieuwe verhoging in tengevolge van de muntverzwakking in Frankrijk, die voortduurt tot de vrede met Vlaanderen in 1305. Schr. eindigt met de Vlaamse munt-hervorming van 1317—19, waardoor de Vlaamse munt van de Franse werd losgemaakt, een ontwikkeling die in 1337 volledig haar beslag kreeg.

Dr L. S. Meihuizen heeft in zijn proefschrift „De rekening betreffende het Graafschap Gelre 1294/5” uitgegeven, die een bijzondere belangrijke bron voor de algemene kennis van dit gebied blijkt te zijn. Schr. wijdt in zijn commentaar een afzonderlijk hoofdstuk aan de muntstelsels in Gelre (blz. 163—174). Hij constateert dat er twee stelsels gebruikt worden: Het Z. rekent overwegend in marken, d.w.z. bedragen van 144 grote penningen, het N. in ponden van 240 kleine penningen. Hij constateert dat deze rekeneenheden alle in eenvoudige vaste verhoudingen tot elkaar staan en gebaseerd zijn op werkelijke munten. De marken gaan uit van Keulse en Brabantse munten: 1 Keulse penning = 1 oud-Brabantse penning = $\frac{4}{3}$ wit-Brabantse penning. De ponden berusten op niet nader aangeduide penningen, d.w.z. de algemene Hollands-Utrechts-Gelderse penning = zwarte tournoys = $\frac{2}{7}$ oud-Brabantse penning. Bij uitzondering komen andere munten voor, als de hertogspenning (een sterling), de nieuwe Engelse sterling en nieuwe (Gelderse) pondspenningen, benevens als internationale waardemeter de pas ingevoerde Franse groot. Op deze wijze zijn de vaak verwarrende rekenmunten tot een overzichtelijk systeem gegroepeerd, geheel in overeenstemming met de laatste tijd elders bereikte resultaten.

Voor het begrip van de rekening is hiermee al het nodige gedaan, al blijven detailproblemen open. Uit numismatisch oogpunt is het jammer, dat schr. niet een stap verder gegaan is en de aan de rekenstelsels ter grondslag liggende munten met de bewaarde typen geïdentificeerd heeft. Op deze weg kan ongetwijfeld nog verder gegaan worden, nu de onderlinge verhouding der Brabantse sterlingtypen is vastgesteld. Het nog zo onover-

zichtelijke Gelderse muntwezen uit de tijd van Reinald I, waarin geheel in overeenstemming met schr. betoog sterlingen zowel als kleine penningen voorkomen, kan zo tot verdere klaarheid worden gebracht.

Prof. mr N. W. Posthumus heeft op monumentale wijze „Het oudste Amsterdamse koopmansboek” uit de jaren 1485—1490 uitgegeven. Het betreft een vennootschap, die in hoofdzaak op Danzig handelde. Het is daarom zowel voor het Pruisische als voor het Nederlandse muntwezen van belang. Belangrijk is vooral te zien welke muntsoorten de kooplieden uit Amsterdam naar de Oostzee zonden: het zijn vooral enerzijds de internationale soorten als Rijnse en Hongaarse guldens, anderzijds de minderwaardige guldens van: Utrecht (davitsgulden), Gelre (rijders) en Luik (hond- en hoorns-guldens), zelden daarentegen de munten van de Bourgondische Nederlanden. Een enkele maal wordt een glimp opgevangen van de koerswisselingen onder Philips de Schone. Betreurenswaardig is dat op blz. 221 vlg. de koersopgaven onvolledig zijn (niet gebruikt zijn de talrijke evaluaties uit deze tijd, waaruit de aanpassing bij de fluctuerende waarde van het inheemse zilver blijkt) en de identificaties van muntnamen deels onjuist (zo is de tussen gouden munten genoemde „engel” niet een Keuls zilverstuk, maar de Engelse gouden „angel”, de rodolphus-gulden niet een Boheemse, maar een Utrechtse munt).

H. E. v. G.

H. van Werveke, Munt en Politiek. De Frans-Vlaamse verhoudingen voor en na 1300, in *Bijdr. voor de Gesch. der Ned.* 8(1953), blz. 1-19.

L. S. Meihuizen, *De rekening betreffende het graafschap Gelre 1294/1295* (Groningen 1953); ook verschenen als *Werken Ver. Gelre* (1953).

N. W. Posthumus, *De Oosterse handel te Amsterdam* (Leiden 1953).